§ 35. Правапіс канчаткаў назоўнікаў у множным ліку (у родным і творным склонах)

213. Прачытайце верш. У якіх радках перададзена яго асноўная думка?

I радасць — ніякая радасць, а горыч,
I песня — ніякая песня, а скарга,
I страва — ніякая страва, а камень,
I сонца — ніякае сонца, а крыга, —
Калі ты на свеце ўсім гэтым
Не маеш з кім падзяліцца.

Максім Танк.

Якія з назоўнікаў, што ўжываюцца ў вершы, не маюць формы множнага ліку?

Выпішыце назоўнікі, якія маюць форму множнага ліку, утварыце формы роднага склону. Абазначце канчаткі.

Знайдзіце ў тэксце слова, што мае значэнне ‘выражэнне незадавальнення, нараканне з прычыны якіх-небудзь непрыемнасцей’.

Назоўнікі ўсіх трох скланенняў у множным ліку ва ўсіх склонах, за выключэннем роднага, маюць аднолькавыя канчаткі.

Абсалютная большасць назоўнікаў у родным склоне маюць канчаткі **-оў (-ёў)** або **-аў (-яў)**: *апельсін***аў**, *рубл***ёў**, *сэрц***аў**, *рэч***аў**, *вед***аў**, *гульн***яў**.

Большасць назоўнікаў з асновай на адзін зычны маюць нулявы канчатак: *мова — моў*□, *думка — думак*□, *падзея — падзей*□.

Некаторыя назоўнікі з асновай на адзін зычны і з асновай на збег зычных могуць мець варыянтныя канчаткі: *сёстры — сясцёр*□ і *сёстр***аў**, *норма — норм*□ і *норм***аў**.

У назоўніках на **-ня** ў родным склоне множнага ліку на канцы пішацца мяккі знак: *яблыня — яблын***ь**, *кнігарня — кнігаран***ь**.

Правообладатель Национальный институт образования

214. Спішыце, раскрываючы дужкі.

1. Як мы да *(людзі)*, так і людзі да нас. 2. Салаўінымі *(песні)* не будзеш сыты. 3. Чалавек без *(сябры)*, што печ без *(дровы)*. 4. Для добрых *(госці)* вароты самі адчыняюцца. 5. Хто ў *(людзі)* не верыць, той сабе рады не дасць. 6. Хто душы не мае, у таго *(госці)* не бывае.

● Чаму слова *без* у трэцім сказе ў спалучэннях з рознымі назоўнікамі вымаўляецца па-рознаму?

У творным склоне множнага ліку назоўнікі ўсіх трох скланенняў у залежнасці ад апошняга зычнага асновы маюць канчаткі ***-амі, -ямі***: *бяроз**амі***, *верш**амі***, геро***ямі***, *пал**ямі***.

Назоўнікі *вочы, вушы, грошы, дзверы* могуць ужывацца з варыянтнымі канчаткамі ***-амі, -ыма***: *вач**амі*** — *вач**ыма***, *граш**амі*** — *граш**ыма***, *дзвяр**амі*** — *дзвяр**ыма***.

215. Прачытайце тэкст. Вызначце яго тэму. Да якога стылю і тыпу маўлення адносіцца тэкст?

Віця, Сцёпа і Лёня лічаць сябе *(сябры)*. Ідуць сабе па сцяжын*(к/ц)*.. каля ракі. Вада халодная, цёмнымі *(хвалі)* пераліваецца, дрыжыць ад пранізлівага восеньскага ветр.. . Хлопцы перамаўляюцца ды *(мары)* пра будучыню дзеляцца. Віця *(караблі)* цікавіцца, марак.. хоча стаць. Сцёпа артыст.. хоча быць. Толькі хацеў Лёня пра сваю мару паведаміць, як хлопцы пачулі: хтосьці ў вад*(д/дз)*.. плюхаецца, жаласна скуголіць. Лёня хуценька распрануўся і кінуўся ў ваду. Праз некалькі хвілін хлопчык ужо на бера*(г/з)*.. стаіць, да *(грудзі)* сабачк.. прыціскае... *(Паводле В. Дзякевіча)*.

Спішыце, раскрываючы дужкі і ўстаўляючы прапушчаныя літары. Растлумачце выбар канчаткаў.

Як вы думаеце, што адбылося далей? Прыдумайце працяг апавядання. Падбярыце да яго загаловак. Вусна перакажыце тэкст, прыдумаўшы яго працяг.

Правообладатель Национальный институт образования

216. Спішыце, падкрэсліце назоўнікі. Вызначце ўсе вядомыя вам марфалагічныя прыметы назоўнікаў: нязменныя (агульны ці ўласны; адушаўлёны ці неадушаўлёны; канкрэтны ці абстрактны; зборны, рэчыўны; род, скланенне) і зменныя (склон, лік).

Хай свята дружбы будзе лепшым святам,
Хай векам дружбы наш завецца век,
Хай другу друг заўсёды будзе братам,
І другам — чалавеку чалавек.
Заўжды хто-небудзь некага чакае,
Заўжды хто-небудзь некага шукае —
Патрэбен чалавеку чалавек...

С. Грахоўскі.

§ 36. Скланенне назоўнікаў, якія абазначаюць імёны, прозвішчы і назвы населеных пунктаў на *-оў, -ёў, -еў, -аў, -ын, -ін*

217. Працытайце табліцу. Пісьмова праскланяйце ўласныя назоўнікі. Параўнайце канчаткі прозвішчаў і назваў населеных пунктаў. Зрабіце вывад аб правапісе канчаткаў гэтых назоўнікаў у творным і месным склонах.

Склон	Канчаткі	Прозвішчы	Склон	Канчаткі	Назвы населеных пунктаў
Н.		*Барадулін*□ *Куляшоў*□	Н.		*Кобрын*□ *Тураў*□
Р.	***-а***		Р.	***-а***	
Д.	***-у***		Д.	***-у***	
В.	***-а*** (як Р.)		В.	□ (як Н.)	
Т.	***-ым***		Т.	***-ам***	
М.	***-у***		М.	***-е***	

Складзіце і запішыце тры сказы, выкарыстоўваючы назвы населеных пунктаў на ***-оў, -ёў, -еў, -аў, -ын, -ін***. Растлумачце іх правапіс.

Правообладатель Национальный институт образования